

Kereszt a félhold árnyékában

▶ Harminc éve, 1983. november 16-án kiáltották ki az Észak-ciprusi Török Köztársaságot. Az etnikai zavargásokot követő katalizma szinte minden családot érintett, a háború legnagyobb vesztesei mégis a keresztények lettek. Romos templomok, Isten házába zárt ikonmúzeumok idézik az egykor virágzó hitéletet.

Ciprus szigetén a történelem során a görögök és a törökök hol összhangban, hol vízályok közt éltek egymás mellett. Az oszmán uralmat megdöntő angolok a megosztásra törekedtek, s a világhatalom e politikája tökéletesen sikerült. A függetlenség kivívása után a görögök az anyaországgal való egyesülést tűzték ki céljukul, ennek következtében a hatvanas évek elején egyre sürűsödtek a fegyveres konfliktusok.

1974-ben elszabadult a pokol: a görög unionisták megdöntötték a ciprusi vezető, *Makarios* érsek uralmát. Az Európa egyik legnagyobb hadseregével rendelkező Törökország ezt nem nézte tétlenül, elfoglalta a sziget északi részét, a teljes terület 36%-át (az 1960-as népszámlálás adatai alapján a török lakosság aránya 18% volt), és harminc éve, 1983. november 16-án kikiáltotta az Észak-ciprusi Török Köztársaságot. A háború kárvallottai leginkább a görög ciprióták voltak, kétszáz ezren hagyták el lakhelyüket.

– Az 1974-es háború nemcsak a görögöket sújtotta, a déli, görög többségű részen is voltak etnikai tisztogatások – idézi a történelmet *Szűcs Angé-*

ben (Kyrenia, Kerüinea) volt. Szorgalmas turista módjára feleségemmel megtekintettük a velencei erődöt, sérteltünk a középkori köveken. A szomorú múlttal a Mihály arkangyalnak szentelt templomban szembesültünk: az egykori szent hely ma ikonmúzeumként várja a látogatókat. Ha idevetődnek az egykori görög hívek, jegyet válthatnak, s tikkettel kezükben tekintik meg őseik imahelyét.

Vasárnap egy érdekes hungarikumra leltünk: a magyarországi *Szent Erzsébetről* elnevezett templomba mehettünk misére.

– A középkori templom a keresztet háborúkban épült kastély kápolnája volt – avatott be a kápolna történetébe *Garret Edmunds* ferences atya, a Jeruzsálemi Latin Patriarchátus helynöke. – Eredetileg más helyen állt, de amikor a földtulajdonosok a birtokot átadták a katolikus egyháznak, a kápolnát körül kőre lebontották, és Kyreniában építették fel újra. Mintegy hetven-nyolcvan éve ez a kis szent hely szolgálja a római katolikus közösséget. Eredetileg a plébániát fenntartó ferencesek havonta egyszer jártak ide, de mostanra a közösség megnőtt, és már minden vasárnap tartunk szentmisét. A hívek összetétele igen heterogén. Sok európai lakik itt, főleg nyugdíjasok, akiket az olcsóbb megélhetés vonzott Ciprusra. Számos, a helyi egyetemen tanuló afrikai diák is tagja a gyülekezetnek, mások még messzebből, például a Fülöp-szigetektől, Indiából, Srí Lankáról jöttek dolgozni a szigetre.

A magyar szentről elnevezett kápolna nem az egyetlen keresztény gyülekezeti hely török Cipruson, Kyreniában anglikán és evangélikus, potikus uralkodó nem örökölte édesanyja jámborságát, dicstelen szerepe volt a történelemben. Uralmának megőrzése érdekében nem válogatott az eszközökben; Bizánccal is szembeszállt, mégpedig sikerrel.

De a jelenyefák nem nőnek az égig: amikor keresztvesz vitézek hajója vetődött a partra, rosszul tette, hogy a hajótöröttet beborították, ez lett a vesztes. Rossz emlékü uralmát *Oroszlánszívű Richárd* döntötte meg a szigeten. Szíriába száműzték, végül a kis-ázsiai Ikónionban, a mai Konyában fejezte be életét. A bizánci építészeti emlékei viszont az egész sziget területén megmaradtak.

Szent Miklós-templom

Észak-Ciprus leginkább múltidéző városa Famagusta s a tőle északra fekvő romváros, Szalamisz. *II. Ptolemaiosz*, a *Ptolemaidák* második sarja alapította. Szalamisz nevével a Bibliában az *Apostolok cselekedeteiben* találkozunk: „Ők tehát a Szentlélektől kiküldve lementek Szaleukiába, onnan pedig elhajóztak Ciprusba. Amikor Szalamiszba értek, hirdették az Isten igéjét a zsidók zsinagógáiban.” (ApCsel 13,4–5a)

Pál első apostoli útján Barnabás volt a kísérője. Később elváltak útjaik, *Szent Barnabás* a szigeten halt vértanúhalált: Szalamisz mellett kövezték meg. Sírja az idők folyamán feledésbe merült, mígnem az 5. században egy csodás álmod követően letek rá örök nyughelyére. A sír felett templom épült, s hamar zarándokhellyé vált. A kolostor ma is áll, szerepét vesztesé múzeumként várja a betérőket. Az út másik oldalán már az ókori Szalamisz romjai láthatók. A ódon kövek között sétálva egy nagy alapterületű bizánci katedrális oszlopsora tűnik elénk, Szent Barnabás tiszteletének bizánci emlékeként.

***

honosították meg a szigeten. A városközpont felé haladva megcsodálhatjuk a romjaiban is fényes Szent Simeon és Szent György-templomot.

védelmi területen autózva lehet megközelíteni. Mikor filmünket forgattuk, romos templomok szegélyezték az oda vezető utat. Mára ezeket

Szent Erzsébet-templom

Az igazi kincs az Szent Miklós-katedrálisban leli meg a látogató, a 13. századi, háromhajós templom lenyűgöző mestermű. Ma *Lala Musztafa* mecsetjeként szolgál, tornyából kinövő minaret jelzi funkciójának változását. Belülről szépen felújították, s egy kedves templomszolga készségesen megmutatja az utolsó famagustai apóstok sírját. Más emlék már nem utal a dicső múltira, hiszen a keresztény relikviákat a 16. században kidobálták, a freskókat lemazolták.

A képrombolás alól egy kivétel van: szinte csoda, hogy a város szíriai negyedében fekvő, 14. században épült órmény templom falán megmaradtak a freskók. A világ is felfigyelt e kincsre, s restaurálását a World Monuments Fund és a szingapúri Nanyang Műszaki Egyetem támogatja. Ottlétünkön egy német és egy amerikai kutató tisztogatta a falakat, és a helyhez illő keresztényi türelemmel válaszoltak kérdéseinkre.

***

Szent András-kolostor

A sokat megélt sziget sorsát a legkeltebb földnyelven épült Szent András-kolostor jelképezi. A Karpaz félsziget érintetlen vidékén, természet-

ugyan felújították, de javarészt zártak vannak, s csak a tájat szépítik. A kolostor a görög ciprióták legkedvesebb zarándokhelye, csodátevő forrása miatt „a ciprusi Lourdes” elnevezéssel is illetik. Noha kivételesen megőrizte szakrális jellegét, mára legfeljebb idegenforgalmi látványosságként kezelik. Érkezésünkkor az alkonyati szolozsmát (vecsernyét) csupán három hívő mondta, közben vakuk villantak, s a turisták kuriózumként bámulták az imádkozókat. A sokat látott szent hely skanzenként emlékeztet a keresztény múltira.

Utunkat a Kyrenia melletti domboldalon épült festői Bellapais apát-ságban fejezzük be. A kolostor a leglátogatottabb észak-ciprusi turistahely, melynek szintén inkább a környezete vonzza az idegeneket. Neve is kifejező: a Lusignan-korból, az Abbe de la Paix kifejezésből ered, amelynek jelentése: a béke apátsága. Talán az évezredek hányattatások s a békétlen harminc

Mise a Szent Erzsébet-templomban

la, aki török férjével Észak-Cipruson él. – Tragikus példa erre a férjem családja, amely több generáció óta Páfoszban lakott. Nekik ugyanúgy ott kellett hagyniuk teljes vagyonukat, mint a görög menekülteknek, és az északi részre telepítették át őket.

***

1998-ban, másfél évtizeddel a köztársaság kikiáltása után a Duna Televízió stábjával dokumentumfilmet forgattunk a „török” Cipruson. Az elfojtott indulatok ekkor váltak kézzelfoghatóvá számunkra. Még fülemben csengenek egy török politikus borongós szavai: „Görög barátaimmal általában Londonban találkozom.”

Tizenöt év után ismét bejártam a sziget északi részét. Szállásunk Gírné-

Famagustában evangélikus templom szolgálja a híveket. Az utóbbi helységben az ENSZ szlovákiai kontingensének van egy katolikus kápolnája is az ENSZ által felügyelt területen. Többen a városból is csatlakoznak a jámborabb békefenntartókhoz. A görög ortodoxok száma az ismert okok miatt radikálisan csökkent, így templomaik java része is más célokat szolgál.

***

Ha már az Árpád-házat említettük, magyar származása miatt mindenképpen meg kell emlékezni a bizánci korszak egyik meghatározó egyéniségéről, *Komnénosz Iszák*ról is. Édesanyja *Árpád-házi Szent Piroska*, *Szent László* lánya volt. Nos, a des-

Afrodité és a szerelem szigetének nyugati pontja az irodalomba s a zenetörténetbe is bevonult: a Szalamisz felől délre fekvő Famagustában játszódik *Shakespeare* drámája – s a történet alapján Irt Verdi-opera –, az *Othello*. E falak között imádkozott Desdemona, mielőtt a féltékeny velencei mór megfojtotta. A város orvosi emlékeket, s az erődrendszer is a köztársaság építészét dícséri.

Egykori leírások szerint félezer templom állott a város falai között. Minden bizonnyal túlzott a szám, de ma is felkereshetünk több tucat szakrális helyet. A legmaradandóbbakat a Lusignan-dinasztia idején alkották; a francia gótika legszebb hagyományait

A SZERZŐ FÉLVÉTELE